

Z NOVÉ LITERATURY

D. B. Weisberg, Guild Structure and Political Allegiance in Early Achaemenid Mesopotamia. Yale University Press, 1967, 129 str.+ 9 příl.

Základem díla je statut (charta) babylónských řemeslníků potvrzená přísahou věrnosti králi, pocházející z počátku vlády perského Kyra, podaný autorem v úplném přepisu, překladu, s komentářem filologickým a zevrubným věcným výkladem, čerpajícím ještě z dalších příbuzných textů. Samostatný oddíl věnuje autor historickému podkladu této charty, uvádí jednak jednotlivé závazky vládních orgánů, zejména příslušného královského pověřence, jednak připojuje i vztah babylónského řemeslnictva k chrámové správě v Uruku. Dále se autor zabývá postavením novobabylónských řemeslníků v některých oborech, např. truhlářů, zlatotepců, pekařů aj. - Speciální zářetel soustředil autor na novobabylónské cechy (z doby achemenidské); zkoumá, do jaké míry si udržely svou autonomii, nakolik lze je považovat za sdružení ve státní správě; připojuje poznámky o dílnách, o učebním poměru, o sociální činnosti řemeslnických sdružení apod. Práce má velmi zevrubné filologické i lexikografické rozbory a také bibliografický přehled, sestavený podle jednotlivých kapitol, je vyčerpávající. Je velmi vhodnou příručkou pro všechny, kdož se zabývají hospodářskými dějinami starověku a neméně má svůj značný význam i z hlediska komparativistických studií.

Klíma

R. Yaron, The Laws of Eshnunna. The Magnes Press, The Hebrew University, Jerusalem 1969, XVII + 220 stran

Před dvěma desetiletími byly zákony z Ešnunny velikým objevem - šlo o nejstarší známé zákony napsané v semitské akkadštině, takže padl časový primát, který až dotud měly zákony Chammurabiho. Byly kladeny do doby o dvě stě let před nimi a připisovány vladaři Bilalamovi z Ešnunny a proto se též označovaly jako zákony Bilalamy. Zatím asyriologové zjistili, že Bilalama rozhodně nebyl jejich autorem a usuzují - podle archeologické vrstvy, v níž byly nalezeny - na dobu ešnunnského vladaře Dadušy; tím se jejich vznik posunuje do doby jen o několik desetiletí předcházející zákonům Chammurabiho.

Autor v zevrubném úvodu se kriticky všímá všeho, co dosud bylo o tomto díle v odborné literatuře vyloženo. Poté podává přepis zákonů

se současným anglickým překladem na protilehlé straně. Největší část knihy je věnována rozboru zákonů, jednak z hlediska jejich právního charakteru a obsahu jednotlivých právních institutů, jednak si velmi detailně všímá v samostatných kapitolách starobabylónské správy, soudnictví, společenských tříd, manželství a rozvodů, vlastnictví a smluvních vztahů i deliktů v Ešnunně, jenž byl významným městským státem na křižovatce nejen kulturních vlivů akkadsko semitských, ale i politických vlivů mezi Elamem, Asyrií, Babylonií i vzdálenějšími oblastmi vůbec.

Jde o práci po výtce kritickou, která se současně vypořádává i s rozsáhlou literaturou, jež až dosud byla k zákonům z Ešnunny vydána. Pro studium knihy slouží zevrubný index pramenů a slovník speciálních akkadských právních termínů.

Klíma

W.F. Leemans, Old Babylonian Letters and Economic History. A Review Article with a Digression on Foreign Trade. Reprinted from Journal of the Economic and Social History of the Orient, Vol. XI, 1968, 170-226. Leiden 1968

V poslední době věnují klínopisní odborníci velikou pozornost nejen edicím právních textů (zákonů a smluv), ale i oněch pramenů, z nichž lze velmi dobře sledovat vývoj hospodářských a sociálních poměrů starověké Mezopotamie; tyto poměry se velmi zřetelně odrážejí především v obchodní i soukromé korespondenci a neméně i v úředních a diplomatických aktech. Leydenský asyriolog F.R. Kraus počíná realizovat rozsáhlý plán na edici starobabylónské korespondence (dosud nevydané i kritické reedice děl z dřívější doby). V jeho sérii vyšly již během krátké doby čtyři objemné svazky, které vydal jednak sám, jednak jeho spolupracovník R. Frankena. Rozboru prvních dvou svazků se věnuje holandský odborník pro klínopisná práva v anotované studii. Především jej zajímá, jak se z těchto dopisů jeví význam otroků ve starobabylónském hospodářství a zjišťuje při tom, že jejich účast byla až překvapivě velká. Jiné odvětví, jímž se autor zabývá, jsou korespondenční doklady o převodech majetku pro případ smrti (se zvláštním zřetelem k institutu přednostního podílu). Největší zájem věnuje ovšem korespondenci obchodní, zejména zprávám, z nichž lze usuzovat na organizaci obchodu a státního dozoru nad ním. Autor také sleduje z těchto dokladů, jakým směrem se rozvíjel zahraniční obchod Sumeru a Babylónie a sleduje jej až ke břehům Indie.

Klíma

D. O. Edzard, Sumerische Rechtsurkunden des III. Jahrtausends aus der Zeit vor der III. Dynastie von Ur. Abhandlungen der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Kl., N. F. Heft 67 (= Veröffentlichungen der Kommission zur Erschliessung von Keilschrifttexten, Serie A, 4. Stück), München, 1968. 226 stran

Jde o jedno z nejzávažnějších děl, které bylo v oboru klínopisných práv vydáno. Sestupuje totiž k nepochybně nejstarším dokladům z právní praxe sumerské od 1. pol. III. tis. př. n. l.; některé z těchto nejstarších dokladů nejsou co do některých znaků a jejich významů dosud ani nejlepším sumerologům srozumitelné, takže se lze dohédnout jen podstatného smyslu některých z těchto nejstarších dokladů a určit je aspoň podle základních charakteristik např. jako trhové smlouvy o nemovitostech. Tyto nejstarší doklady nebyly psány na hliněných tabulkách, nýbrž ryty do kamene. Edzard uveřejnil celkem 120 dokladů, z nichž 15 představuje tyto kamené dokumenty, ostatní jsou na tabulkách. Jde vesměs o doklady z právní a hospodářské praxe, jejich převážná část je tvořena trhovými smlouvami, především prodejem polí a otroků. Najdeme zde doklady o směně, darování, půjčce, čteně jsou zastoupeny soudní protokoly, zejména záznamy o provedení vodních ordálů, i dopisy se zprávami o uzavřených smlouvách.

K rychlé orientaci slouží dokonale provedené rejstříky osobní i věcné a přehledné tabulky o trhových cenách, zejména o cenách prodávaných otroků, různících se podle kvalifikace otroků. V uveřejněných dokladech se zrcadlí správní uspořádání Sumeru a jeho hlavních městských středisk. Dokumentace je dovedena až k nástupu III. dynastie z Uru na konci III. tis. př. n. l., s níž nadešla pro Sumer doba velikého politického, hospodářského a kulturního rozmachu, doložená nikoliv již jen stovkami, ale statisíci hliněných tabulek, jež by si zasloužily obdobného zpracování, jaké předvedl v anotované edici D. O. Edzard.

Klíma

Frank Münzel, Strafrecht im alten China nach den Strafrechtskapiteln in den Ming-Annalen. Veröffentlichungen des Ostasien-Instituts der Ruhr-Universität Bochum. Wiesbaden, Otto Harrasowitz, 1968. Ss. 138

Jde o výklad o trestním právu v dynastických dějinách doby Ming (1368-1644), tedy o dobu v čínském kontextu poměrně moderní, jejíž právo bylo již dávno předtím značně ustáleno. Tato 93. kapitola v Ming š' (spolu s dvěma dalšími) není tedy nějakým zákoníkem, nýbrž spíše socio-

logicko-politickým shrnutím stavu práva za Mingů a důvodů, které vedly k jeho změnám. Je ovšem psána chronologicky podle vlády jednotlivých císařů, takže poskytuje poměrně dobrý materiál k úvahám o vývoji práva i politických okolností, jež se v něm odrážely.

Pozitivní právo je ovšem třeba hledat v pramenech jako jsou třeba díla Ta Ming chuej-tien (Souhrn pravidel Veliké dynastie Ming) nebo v Š'-lu, Pravdivých zápisech, velmi podrobných a chronologicky řazených údajích. Zvláštní cenu propůjčuje však kapitole o trestním právu poněkud paradoxně stav mingského práva, které zůstávalo pouze na papíře, vždy, když vládce pokládal za zbytečné se jím řídit.

Zejména Ču Juan-čang, zakladatel Mingů, proslul jako skoro moderní totalitní despota, ačkoliv dbal zároveň pečlivě na to, aby byl vypracován a podle potřeby doplňován říšský zákoník. Ťiang Čchen-jing, autor všech tří kapitol, nežil již za Mingů (dokončil svou práci v r. 1681), takže mohl skutečný stav uplatňování práva za Mingů vyložit objektivněji než by to dokázal učinit mingský poddaný. Kromě toho je jeho práce dobrým obecným úvodem, protože oba zmíněné prameny jsou neobyčejně rozsáhlé a mohou být použity jen znalci.

Munzelova práce má tři části: svěže a aktuálně napsaný úvod, vlastní překlad a neobyčejný důkladný oddíl poznámek. Alespoň část z něho mohla být podána soustavně ve formě výkladu, i když čtyři závěrečné indexy napomáhají k plnému využití knihy. Ta je vydána i vypracována velmi pečlivě a má určitý význam i pro obecného historika.

Pokora

Werner Eichhorn, Beitrag zur rechtlichen Stellung des Buddhismus und Taoismus im Sung-Staat. Übersetzung der Sektion „Taoismus und Buddhismus“ aus dem Ch'ing-yüan t'iao-fa shih-lei (Ch. 50 und 51). Monographies du T'oung Pao, Volume VII. Leiden, E. J. Brill, 1968. Ss. XI, 175

Sbírka Čching-jüan t'chiao-fa š'-lej (Klasifikovaná právní ustanovení z doby Čching-jüan) pochází z konce 12. století a je jedinou zachovanou správní příručkou z doby Sung, jenž poskytuje mnoho údajů i o právu v okleštěné říši Jižních Sungů dříve než byla podrobena Mongoly.

Překladatel, sinolog z Tübingen, si vybral z tohoto obsáhlého, byť i ne zcela zachovaného díla úseky pojednávající o právním postavení přívrženců taoistického a buddhistického náboženství a jejich institucí. Jde zejména o zkoušky z kanonické literatury a na základě nich získané tituly, složení a zrušení řeholních slibů, ubytování a cestování klášterních mnichů, jakož i otázky svobody pohybu mnichů potulných, jejich zápis do úředních registrů, omezení a různé delikty.

W.Eichhorn nepřipojil k překladu žádnou studii, zato však je užitečný seznam technických termínů, který je nezbytný pro každého překladatele podobných textů. Je otištěn i původní čínský text.

I když překlad není právě zábavnou četbou, ukazuje nicméně, jak systematicky se čínský stát snažil regulovat náboženská společenství. Jinou záležitostí by ovšem bylo ukázat do jaké míry právo odpovídalo skutečnému stavu.

Pokora

Hans Julius Wolff, Methodische Grundfragen der rechtsgeschichtlichen Verwendung attischer Gerichtsreden. Estratto da: Atti del II Congresso Internazionale della Società Italiana di Storia del Diritto, Venezia, 18-22 Settembre 1967, Leo Olschki, Firenze 1969. 13 stran

Ve stručné, ale metodologicky velmi významné přednášce zabývá se uznávaný znalec attických soudních řečí problémem, co a jak lze z nich vytěžit pro poznání právního řádu platného v Aténách. Připouští, že tyto řeči mohly být zdrojem pochyb o možnosti získat z nich žádané výsledky, zejména když byly buď přeceňovány a jejich autoři, zejména Demosthenes idealizováni, anebo naopak když strany a advokáti byli podezíráni ze všeho schopné bezohlednosti.

Na základě dlouholetých studií, jejichž výsledkem byla autorova "Die attische Paragraphe", pokouší se formulovat několik metodologických pokynů, jak dospět k uspokojivým výsledkům. Je nutno se především tázat, jaká je při pronášení řeči procesní situace a jaký je procesně-taktický cíl řečníkův. Prvním úkolem juristické kritiky řeči je zjistit pravý smysl obhajoby, nenechat se mýlit její stránkou réterskou. To platí zvláště o vylíčení skutečností, o odlišení podstatného od prázdných frází, jejichž účelem je působit na city a které se pohybují v obvyklém réterském schématu. Zde se zpravidla rozejde literární kritik a právník. Onen bude zkoumat, jak a proč se na určitém místě řeči řečník vyjádřil právě určitým způsobem, kdežto jurista se zeptá, proč v ů b e c tak učinil. Tento bude muset analyzovat stav rozepře, a to z toho hlediska, čeho tím či oním tvrzením chce řečník dosáhnout, kam míří, aby si soudci učinili takový obraz o věci, jaký mluví pro jeho stranu. Tak si bude počínat zvláště při průvodním řízení.

Wolffova přednáška vzbudila na zmíněném kongresu zaslouženou pozornost a nepochybně bude mít i literární ohlas.

Cvetler

Wolfgang Dahmann, Hé biá im Recht der Papyri. Köln 1968, 105 stran

Tato kolínská disertace je novým dokladem zájmu o antické právní dějiny, jak jej dovede budít v mladé generaci právníků významný právní egyptolog, papyrolog a byzantinista, Erwin Seidl. Jeho žák podává zde stručný, ale obsažný obraz obecně řeckého deliktu, převážně na papyrových pramenech.

Výrazu *b i á* odpovídá významově latinská *v i s*, a má podobně široký význam. Společným znakem všech případů je násilný postup proti osobě. Nejčastěji se s *biá* setkáváme v právu trestním ve významu zapovězené svépomoci. *Biá* je vždy jednorázový úkon, nikoli trvalý stav donucení. Ovšem donucený v něm může trvat, skloniv se pod jednorázovým činem. Podobně jako v římském právu prokazují řecké listiny z Egypta, že v případech, o nichž svědčí, šlo o *vis compulsiva*, a kde tedy postižený měl možnost volit mezi dvěma zly. Jakmile se rozhodl pro to zlo, jež pokládal za menší, může se zprostit, jakmile zlo pominulo. Jestliže však nic nepodnikne, jakmile mine nátlak, zůstane jeho dispozice v platnosti.

V trestním právu a v některých případech nedovolené svépomoci znamená *biá* vždy delikt, nýbrž používá se jí jako kvalifikujícího činitele některého jiného deliktu. Tak je tomu zvláště v trestním právu u *hybris* a v občanském právu u odnětí movitých věcí.

Zvláštním případem je *biá theú*, vyšší moc, ve smyslu činitele, který vylučuje ručení. Souvisí s vlivem, který mělo od 4. stol. n. l. římské právo na právo řecké.

Cvetler

Hans Julius Wolff, Demosthenes als Advokat. Walter de Gruyter & Co., Berlin 1968, 26 stran

Přednášku, kterou měl 30.6.1967 vynikající právní grécista v Berlínské právnícké společnosti (Berliner Juristische Gesellschaft), vydala tato jako 30. sešit svých publikací. Přednáška i dílko navazuje označením na přednášku "Cicero als Advokat", vykonanou dříve tamže F. Wieackrem, a obsahově těží z bohatého materiálu i z výsledků které sloužily Wolffovi za základ jeho stěžejní procesněprávní studie "Die attische Paragraphe", 1966.

Autor se pokusil přiblížit praktickým právníkům dneška nejen postavu řečníka všech dob, nýbrž ilustrovat na jeho příkladu funkci, způ-

sob práce a profesního chování antického "advokáta". Upozorňuje výslovně, že toto označení je jen přibližné.

Líčí juristické i sociální prostředí Démostenovy činnosti, povahu attického procesu i soudní organizace, ale zejména zdůrazňuje, proč musel být ten, kdo na soudě za jiného jednal, dobrý řečník, ale také znalec lidí-porotců, kteří soud tvořili. Na několika Démostenových řečech ukazuje Wolff, jak řízení probíhalo, a končí úvahou o významu, jaký měli řečníci v Aténách. Nebyl valný, Atěňanům nešlo právě tolik o právnícké posuzování, jako o obratné réторы.

Cvetler

Gunther Häge, Ehegüterrechtliche Verhältnisse in den Griechischen Papyri Ägyptens bis Diokletian. Böhlau Verlag Köln Graz 1968, 318 stran

Ke známé řadě studií z právních dějin starověku, kterou založili L.Wenger a W.Otto, Münchener Beiträge zur Papyrusforschung und antiken Rechtsgeschichte, přistupuje v posledních letech důstojně jiná řada, věnovaná speciálně problémům řeckého práva. Jsou to "Gräzistische Abhandlungen, Schriftenreihe der Arbeitsstelle für Griechisches Recht im Institut für Rechtsgeschichte und Geschichtliche Rechtsvergleichung an der Universität Freiburg(Br.)", které vydává významný grécista Hans Julius Wolff.

Shora uvedená práce zaslouží si plným právem, že byla pojata jako třetí svazek do těchto studií. Jde o juristicky i sociologicky významné dílo, vzniklé z původní disertace (1965). Na základě bohatého papyrového materiálu a kritického vypořádání s literaturou (m.j.s mým "Daneion a zápůjčka") dospívá autor k upřesnění některých institucí řeckého práva dotálního. Vychází z Wolffových závěrů pokud jde o *proix*, věno attického práva, jehož odlišná funkce v Egyptě byla dána změnou politické struktury. V *ptolemajském* Egyptě není místa pro *oikos*, nemá tedy věno funkci *rodinně-právní*, je zařízením toliko *manželsko-právním*. Označuje se zásadně jako *ferné* a jeho předmětem bývají peníze anebo oceněné věci. Nejsou jím však pozemky a otroci. V *římské* době se obraz mění, neboť vlivem římského věna, *dos*, přichází opět do užívání starobylé označení *proix* a vytlačuje počátkem 4.stol. n.l. *ferné* z listin.

Pokud jde o egyptskou tzv.alimentační listinu, *syngrafé trofitis*, dospívá autor k závěru, že jde o recepci řeckého práva Egypťany, nikoli snad o smíšení egyptského a řeckého právního ústavu.

Druhá část spisu se týká institutu *paraferna*. Je to majetkové poskytnutí, které přistupuje akcesoricky k *ferné* a toliko spo-

lečně s ferné se s ním v listinách setkáváme. Jeho předmětem bývají věci určené k ženině potřebě, takže možno mluvit o výbavě.

Se čtvrtým institutem řeckého práva dotálního v Egyptě, p r o s f o r a, seznamuje autor ve 3. části spisu. Tento termín se vyskytuje teprve v prvních letech naší éry. Předmětem prosfory mohly být věci, které byly vyloučeny z věnného poskytnutí zvaného ferné, totiž pozemky a otroci. Předností spisu je stálý zřetel na hospodářské a sociální činitele a hlavním výsledkem vyjasnění zmíněných čtyř institutů.

Cvetler

Dieter Hennig, Untersuchungen zur Bodenpacht im ptolemäisch-römischen Ägypten. München 1967, 362 stran

Tato disertace, podaná na filosofické fakultě mnichovské university, představuje téma zasahující jak do obecných dějin hospodářských, tak do právních. Autor pracoval na něm v proslulém pracovišti papyrologickém, Leopold-Wenger-Institut v Mnichově. Jeho studie podává na 100 stranách textu a 33 stranách poznámek výsledky ze studia papyrového materiálu z doby také ještě byzantské (potud je titul spisu příliš úzký). Autor tento materiál ještě seřadil podle určitých kritérií a otiskl na str.173-362.

V první části spisu probírá autor otázku pachtovného, nato velmi sporný problém tzv. prodomatiké misthósis, aniž zde našel uspokojivé řešení (str. 41), vypočítává některé předpisy o obdělávání půdy a uzavírá pojednáním o trestních doložkách pachtovního poměru. Již z tohoto označení čtyř hlavních částí spisu je patrné, že juristické otázky převažují, kdežto hospodářským je věnována partie o půdě a jejím využití.

Nehledíc k stěžejním pracím Rostovcevovým zabýval se touto tematikou nejvíce M. Schnebel (Die Landwirtschaft im hellenistischen Ägypten) r. 1925. Za čtyřicet let ovšem vzrostl počet nově vydaných pramenů, takže jejich nový přehled, jak jej podává autor, je vítaný, třeba sám v úvodu (str. 1) připouští, že nemohl pojednat o všech otázkách, které jsou s pachtem souvislé, nýbrž mohl vybrat jen některé.

Cvetler

Traian Ionasco - Valentin A. Georgesco: La réception du droit romain de Justinien en Occident et celle du droit romano-byzantin en Orient, in: Atti del Convegno Internazionale di Studi Accursiani, Milano 1968, s. 1209 - 1237

Důkladně fundovaná studie je věnována jednomu z nejdůležitějších problémů evropských právních dějin. Základem byzantského práva, i recepce, prostředkované boloňskou školou, byly Justiniánovy sbírky. Oblast recepce čistě byzantského práva nelze přesně ohraničit, ani ve středověku. Platí to zejména o tom, co autoři označují za nepřímou recepci, t.j. vliv doktríny a působení na národní práva. Práce dospívá k závěru, že recepce římského práva v západní i ve východní Evropě tvoří jednotu, třebaže má specifické regionální a národní formy. Zvláštnosti, za kterých proběhla recepce ve východní Evropě, jsou: nevelký význam nebo úplná absence sbírek obyčejového národního práva, nedostatek universitní učenosti boloňského typu, zvláštní postavení byzantského práva, které tu nebylo počítáno jako cizí právo, a jeho oficiální fixování ještě v 17. a 18. století.

Klabouch

Karol Rebro, I manoscritti della „Summa legum Raimundi Parthenopei, in Slovacchia, Atti del Convegno internazionale di studi Accursiani (Bologna, 21 - 26 Ottobre 1963), Milano 1968, str. 955 - 978

Starší a zejména pak novější bádání, spojené zvláště se jménem autora dotčené studie ukázalo již dostatečně, jak významné místo v právním vývoji na Slovensku, ale i v širším rámci uhersko-polském, má zmíněná právní památka, známá jinak i pod jménem "Summa legum brevis levis et utilis". Je to nejen její vztah k Werböczyovu Tripartitu, nýbrž i její úzká souvislost s vývojem městského práva v naznačené oblasti, což k ní vždy znovu a znovu obrací pozornost. Tím vítanější je ovšem právě vyšlá R.-ova práce, která je současně i reprezentativním příspěvkem slovenské právní historie na mezinárodním poli. Autor, který je stejně tak právním historikem zabývajícím se národními dějinami jako vynikajícím romanistou, tu podává podrobný rozbor rukopisného dochování Raimundovy Summa, orientovaný především k věcnému určení obsahové stránky jednotlivých manuskriptů. Jde zejm. o rukopisy bratislavský, bardějovský, prešovský a trnavský.

Urfus

Gunter Gudian, Ingelheimer Recht im 15. Jahrhundert, Scientia Verlag Aalen, 1968, 462 str.

Kniha zařazená jako 10. sv. Nové řady Gierkových Untersuchungen zur deutschen Staats- und Rechtsgeschichte, je habilitačním spísem mladého frankfurtského právního historika. Na základě šťastně dochovaných materiálů z činnosti ingelheimského "vrchního městského práva" rekonstruuje autor právnicky přesně a se vzornou historickou svědomitostí nejrozsáhlejší stránky pozdně středověkého právního života a jeho právní úpravy v jednom z typických středisek vinorodého Porýní, jehož historickoprávní význam předtím obecně nastínil ve zvláštní studii (ZSRG, Germ. Abt., 81, 1964).

Těžiště knihy je v podrobném vylíčení soukromého práva (str. 72-244) a zde opět především v právu majetkovém. Druhá hlavní partie zabývá se procesem na městském soudě, včetně exekučního řízení (str. 245-352). Oblast práva trestního je předmětem autorova zájmu na konci knihy (str. 353-380).

Pečlivě vypracované seznamy literatury, rejstřík k citovaným pramenům (str. 447-460) atd., jsou v tomto díle samozřejmým doprovodem vlastního textu, právě tak jako obsáhlý "Urkundlicher Anhang" (str. 381-438) přinášející ukázky právní praxe a zároveň doklady k nejdůležitějším bodům vlastního výkladu o příslušných institucích.

Vaněček

Witold Maisel, Poznańska księga prawa magdeburskiego i mnišeńskiego, Wrocław-Warszawa, Kraków 1964, str. 178. Dtt: Wilkierze Poznańskie, část I. Wrocław 1966, 167 str., část II. 1968, 204 str.

V edicií Poľské právne pamiatky Ústavu dejín PAN v oddelení III - "Mestské právo" - vyšla ako druhý sväzok Maiselových prác "Poznaňská právna kniha Magdeburského a Meissenského práva". Ako tretí sväzok vyšli Štatúty Poznaňské v dvoch častiach od 15. st. do r. 1792. V prvom sväzku vydal autor r. 1959 Rozsudky vyšších súdov veľkopoľských miest z 15. a 16. st. Keďže "Magdeburské rozsúdky kmetské pro Poznaň" (Th. Goerlitz) sú tiež vydané a vyšli aj ďalšie práce W. Maisela ako štúdiá o Magdeburskom práve mesta Plešev v edicií Štúdie a pramene k dejinám Veľkopoľska a Pomeraňska zv. 15 a monografia "Súdnictvo mesta Poznaň do konca 14 st.", Poznaň 1961, disponuje poľská historiografia modernou edíciou všetkých základných prameňov veľkopoľského mestského práva do konca 16. st.

Poznanská právní kniha pochádza z prelomu 14. - 15.st. Bola vzorom pre súdnu prax mestských súdov v celom Veľkopoľsku. Zahájila uverejnenie všetkých magdeburských kmetských rozsudkov v Poľsku. Je jediná pre Veľkopoľsko napísaná právná kniha, ktorá sa opiera o právnú knihu Krakovskú, Wrocíawskú a Meissenskú. Edícia zohľadňuje túto štruktúru. Keďže táto právná kniha je písaná v nemčine, umožňuje vydavateľstvo jej ľahšie používanie aj právnym historikom v Nemecku, Rakúsku, Švajčiarsku, v ČSR a za tým cieľom je úvod a poznámkový aparát dvojjazyčný - poľský a nemecký.

V Štatútoch Poznanských sú spracované oblasti správneho práva, súdnictva, obchodu, remesla i poľnohospodárstva.

Práce W. Maisela vyhovujú všetkým požiadavkám modernej pramennej edície. Zaslúžil sa o to, aby poľská historiografia mala vedecky spracovaný a vzorne uverejnený archívny materiál, bez ktorého v tejto oblasti mestského práva nemožno pristupovať k historickej syntéze. Vzhľadom na dnešný stav spracovania prameňov mestského práva na Slovensku slovenskí právni historici registrujú tento úspech poľských kolegov s obdivom.

Viator

Liber memorialis Heinrich Sproemberg. Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Rostock, roč. 17, 1968, řada společ. věd, č. 1, 82 str.

Se jménem význačného historika, který věnoval značnou část svého životního díla (zemřel 1966) vývoji státu a politických institucí, je spjat sborník devíti prací, vesměs vzešlých z rostockého zasedání (1966) Mezinárodní komise pro dějiny stavovských shromáždění, v jejíž publikační řadě (Études présentées etc.) představuje kniha zároveň 36. svazek.

Badatelé z obou dnešních německých států (G.Heitz, G.Schilfert, G.Vogler, H.Cordshagen, A.Wolf), z Polska (K.Górski), z Maďarska (G.Bónis), z Československa (V.Vaněček) a z Itálie (M.Grignaschi) sešli se tu s úkolem, přispět k poznání někdejších stavovských sněmů a politické teorie, jež později jejich existenci zdůvodňovala. Česká právní historie podílí se tu článkem "Posledních 100let českého stavovství" na výkladu o sněmech z posledních fází absolutismu.

Zvláštní pozornost upoutá v tomto svazku nepochybně podnětná stať Wolfova (Frankfurt/M.) o budovách a místnostech, ve kterých staré sněmy konaly své zasedání. Šťastně se tu navazuje - srovnávacím způsobem - na některé výsledky a metody dosavadní právní archeologie.

Vaněček

**České dějiny, Josef Janáček, Doba předbělohorská, 1526-1547, kniha I.,
díl I., Academia, Praha 1968**

Řada historických monografií, kterou započalo vydávat nakladatelství Academia pod souborným názvem "České dějiny", byla zahájena Janáčkovou monografií, která na 284 stranách v překrásné výpravě podává souhrnný pohled na českou společnost v době od nástupu Habsburků až do prvního protihabsburského odboje.

V úvodu studie líčí autor nástup Habsburků na český trůn a vznik mnohonárodnostní monarchie pod jejich vládou (kap. I-II, první část). Vlastní vývoj českých zemí je pak líčen v dalších 5 kapitolách druhé části spisu - hospodářský vývoj, společnost, populace, národnostní otázka, náboženská ideologie a česká kultura.

Význam Janáčkovy studie tkví především v tom, že shrnuje dosavadní rozptýlenou literaturu starší i novější a přehodnocuje ji z hlediska současného stavu vědeckého bádání, že spojuje nejrůznější aspekty historického vývoje českého stavovského státu a stavovské společnosti. Hodnotu díla zvyšuje i 10 stran příloh, věnovaných především otázkám hospodářského vývoje a přehled literatury, pramenů a podrobný jmenný rejstřík.

Přes zřejmou snahu o podání obrazu co nejúplnějšího zjišťuje zvláště právní historik, že stranou pozornosti autora spisu zůstal naprosto vývoj práva, právních institucí a právní kultury vůbec. Tento aspekt ochuzuje zvláště kapitolu věnovanou české kultuře (str. 228-256), ve které je obsažena jen nepodstatná zmínka o recepci římského práva jako význačném rysu právního vývoje v letech 1526-1550 (zřejmě omylem je tu však datován Koldínův zákoník k roku 1581). Autorova nevěšmavost k právněhistorické literatuře se nepříznivě projevuje i na jiných místech (typicky na straně 182, kde autor líčí právní ochranu lidského života, aniž by znal starší, leč dosud základní studii R. Rauschera "Usmrcení člověka v českém právu zemském", Bratislava 1929).

Proto i jinak nepochybně úspěšná Janáčková monografie ponechává právní historii stále ještě rozsáhlé pole k uplatnění.

Malý

**František Roubík, Místodržitelství v Čechách v l. 1577-1749, Sborník
archívních prací, roč. XVII. (1967), str. 539-603**

R.-ova práce je materiálovou a faktografickou studií v nejlepším slova smyslu. Na jejích stránkách je pečlivě a podrobně probrán vnitř-

ní vývoj instituce, jež, jak již jméno ukazuje, měla zastupovat v zemi nepřítomného panovníka a kterou zpravidla všední archivářská mluva označuje jako místodržitelství "staré" na rozdíl od stejnojmenného úřadu, který od poloviny minulého století stál v čele zemské politické správy. Již z toho vyplývá celkem jasně, že jde o tematiku významnou, v níž není v pravém slova smyslu nouze o klíčové otázky, mající bezprostřední vztah především k našemu vývoji pobělohorskému. Jakousi péteří celého výkladu je podrobné sledování všech změn, které prodělalo vnitřní ústrojí dotčeného úřadu i jeho postavení na venek, zejména pak to, jak se celý tento vývoj jeví v zrcadle měnících se úředních instrukcí a dalších normativních opatření podobného rázu. Datum, které uvádí titul studie jako počátek jejího časového vymezení, tedy r.1577, je právě datem první takovéto úřední instrukce pro české místodržitele. Z tohoto pozadí vystupuje pak před oči čtenáře celá řada dalších konkrétních a materiálových podrobností, které dávají dohromady velmi hutný obraz. Jeho okrajové linie tvoří sledování některých dílčích problémů, tak např. zajímavé otázky, jaký byl poměr místodržitelské funkce a nejvyšších zemských úřadů (místodržitelé - i když ne výlučně - bývali i v tomto případě zvláště jmenováni). Samostatné místo je věnováno i personálnímu vybavení místodržitelství. Vše to je pak doprovázeno množstvím kulturněhistorických, pro dnešního čtenáře často anekdotických detailů o sporech z hodnostního pořadí a z rozmanitých titulatur. Přiměřená pozornost je vyhrazena i místodržitelské kanceláři, její registratuře a hmotnému zabezpečení úřednictva. Studie je doplněna i několika velmi cennými přílohami, jejichž význam daleko přesahuje pouhou interní potřebu archivářské praxe. Je to zejména přehled úředních knih místodržitelství, tabulky podávající přehled nejvyšších úředníků a místodržících a konečně přehled kancelářského personálu.

Urfus

Wilkierze poznańskie, część II - Handel, rzemiosło i rolnictwo (Statuta civitatis poznaniensis, pars II - Commercioium, artificia et agricultura), zebrał i opracował Witold Maisel, Starodawne prawa polskiego pomniki, seria II, Pomniki prawa polskiego, dział III, Prawo miejskie, Tom III/2, Wrocław - Warszawa - Kraków 1968

M.-ovo jméno se v několika málo posledních letech stalo symptomem dlouhé řady monografických studií, k nimž stejnou měrou přistoupily i vydavatelské zásluhy o zpřístupňování památek městského práva. I o dalším dílu jeho edice platí v podstatě totéž, co bylo řečeno na strán-

kách tohoto sborníku (Právněhistorické studie 14, str. 330) o dílu prvého. M. jako historik městského života i jako vydavatel snaží si zachovat vždy skutečně komplexní pohled na vývoj a neomezuje svoje východiska jen na určitý časový úsek. Bylo-li možno tento ráz jeho práce kvitovat s povděkem již dříve, platí to patrně tím více u přítomného svazku právě proto, že jeho tematika je zaměřena směrem k hospodářským dějinám města, jemuž M. věnoval většinu svých badatelských sil. Doklady sebrané tu podávají poměrně souvislý obraz, jehož linie vycházejí z konce středověku (první doklad dotýkající se obchodu sukrem je z r. 1344) a jehož vlastním středem je nepochybně mladší období, zejména bohatě dokumentované 16. a 17. století doplněné řadou dokladů sahajících až do konce 18. století (poslední je doklad týkající se obchodu rybami z r. 1793). Z věcně obsahového hlediska připadá ve vydaných dokladech asi největší část památkám cechovním a statutární regulaci obchodního života.

Urfus

Valentin Al. Georgescu, L'oeuvre juridique de Michel Fotino et la version roumaine du IVe livre de droit coutumier de son Manuel de Lois, in: Revue des études sud-est européennes 5/1967, s. 119-166

Michel Fotino, původem Řek z ostrova Chiu, byl vlivnou postavou v rumunském právním životě v přechodném období od feudalismu ke kapitalismu. Je autorem řecky napsaného Přehledu práva (1766) a stal se zakladatelem celé školy rumunských právníků. Bojoval za modifikaci byzantského práva podle rumunských potřeb. Jeho Přehled by měl ještě větší význam, kdyby byl býval přeložen do rumunského jazyka. Georgescu objevil nyní v rukopise ms. roum. 2412, f. 59 knihovny Rumunské Akademie věd rumunský překlad tzc. Supplément juridique, připojeného k Historii Valachie bratří Tounousli, který je parafrází 4. knihy Fotinova Přehledu. Publikovaný text je významným příspěvkem k dějinám rumunské osvícenské právní literatury.

Klabouch

Helmuth Stradal, Die brabantische Revolution des Jahres 1789 aus wiener Sicht, Anciens pays et assemblées d'états, sv. 47 (1968), str. 273-317

Josefinské desetiletí jistě nepatří k obdobím, které by se vymykala pozornosti historické literatury. I tak však tu zbývá stále ještě

mnoho, čím mohou být vžitě a pevně zakotvené představy doplněny. Platí to asi zejména o samotném závěru Josefovy vlády, který, jak známo, byl poznamenán výraznými rysy tragické osudovosti. Odpor proti josefinským reformám v rakouském Nizozemí, který přerostl posléze v otevřenou vzpouru, je tématikou v tomto směru opravdu vděčnou, a to patrně tím spíše, je-li v jejím zpracování kombinován podrobný rozbor belgických událostí s tím, jak se snažili - a jak také chtěli - tyto události vidět ve Vídni. St.-ova práce se obou těchto úkolů zhostila s úspěchem. Je založena na rozsáhlé a podrobné znalosti literatury doplněné vlastním prameným zkoumáním, v němž vystupuje zejména reakce vídeňského tisku. Českého čtenáře tu patrně nejvíce zaujmou ty ze St.-ových závěrů, které vymezují nejdůležitější etapy a hlavní cíle nizozemského odporu. Nabízí se tu samozřejmě, jak to také St. na několika místech naznačuje, srovnání s odporem českých stavů proti těmže reformám a vystupují tak dopředu pochopitelně i vzájemné odlišnosti. V nizozemském odporu nehrála hlavní úlohu šlechta, nýbrž naopak duchovenstvo a třetí stav, tedy města. Kromě toho byl značný rozdíl i mezi počátky hnutí a mezi jeho konečným stadiem, kdy původní stavovsko-restituční ráz hlavních požadavků byl překryt demokratickými náladami, které také způsobily ústup konzervativních složek. V tomto svém vyústění se nizozemský odpor opíral o poměrně širokou sociální základnu a byl v jistém smyslu již i přímou anticipací pozdější belgické revoluce z r. 1830. V Čechách naopak, jak známo, byl odpor proti josefinismu omezen v podstatě jen na šlechtické kruhy a postrádal jakékoliv další zázemí. Rovněž i analogické protestní hnutí, které propuklo přibližně v téže době v Uhrách, bylo podstatně jinak diferencováno. Zde naopak hlavní silou byla drobná místní šlechta, tedy ona známá uherská gentry, jíž připadla tak významná úloha i v nacionálním vývoji následujícího století. Šťastné spojení analytického i syntetického prvku činí tak ze St.-ovy práce cenný příspěvek k tomu, jak vidět jednotlivé problémy pohledem, který neztrácí z očí širší horizont.

Urfus

František Kutnar, Předehra velkého Leopoldovského sněmu r. 1790, Československý časopis historický, roč. XVI. (1968), str. 669 - 686

K.-ova práce uvádí čtenáře přímo do jádra problematiky, ke které se každý historik národního obrození bude musit asi ještě dlouho vracet. To, co se nám tu před očima znovu objevuje, je nejen klíčový význam konce josefinské vlády pro náš novodobý vývoj, nýbrž především množství původních a v přesnosti svého dobového koloritu i neobyčejně

cenných dokladů, které odkrývají tehdejší život v celé jeho skutečné plasticitě. Základem článku jsou petice zaslané českému sněmu (jako odpověď na výzvu rozšířeného zemského výboru, který se opíral o svolání českého sněmu Leopoldem II.). Tento sněm, jak známo vešel do dějin jako sněm, na kterém byla vypracována stavovská desideria z r. 1790. Měl-li K. šťastnou ruku při hledání dokumentů v dietálních fondech pražského Státního ústředního archívu, počínal si ne méně šťastně při jejich hodnocení a třídění. Překvapujícím tu bude především asi po výtce konservativní stanovisko drobných šlechtických velkostatkářů (reprezentovaných skupinou drobné šlechty z Loketska a Chebska) v otázkách dotýkajících se patrimoniálně vrchnostenských vztahů. Ne méně významné, ba v mnohém významnější jsou pak petice měst. V jejich kontextu vystupuje na povrch konzervatismus městského prostředí v otázkách hospodářských (včetně silného ekonomického antisemitismu) a cechovních, který nacpak kontrastuje s poměrně radikálními požadavky politickými, zejm. pak s těmi, jež směřovaly k zlepšení sněmovní reprezentace měst. Materiál snesený K. velmi dobře doplňuje a dále upřesňuje naše znalosti, které máme o těchto věcech ze starší práce K. Přibrama a z ještě starší práce J. Čelakovského. Stejně cennou je i úloha, kterou v tomto materiálu hrají byrokratizované josefinské městské magistráty, jež tu nejednou vystupují jako mluvčí měšťanských kruhů, až současně tytéž petice žádají i jejich odstranění jako jednoho z výsledků josefinských reforem. K.-ova práce tak znovu potvrzuje, že badatel jeho formátu svým dokladům nejen dokonale rozumí po heuristické stránce, nýbrž i v tom, jaké souvislosti se v nich protínají a do jakého historického rámce náležejí.

Urfus

Ständische Vertretungen Europa im 17. und 18. Jahrhundert, sborník vydaný D. Gerhardem, Göttingen, 1969, 438 str.

Tento soubor prací k dějinám stavovského sněmovnictví vychází jako 27. svazek publikací "Max-Planck-Institutu pro dějiny" a zároveň jako 37. sv. "Studií předložených Mezin. komisi pro dějiny stavovských shromáždění." Jeho těžiště je v osmi studiích - vesměs velmi dobré úrovně - věnovaných stavovským sněmům v různých zemích Německa (str. 72-185). K tomu jsou připojeny stati o sněmovnictví uherském (G. Bónis), z dějin sněmovnictví polského (H. Roos), švédského (S. V. Palme) a anglického (G. A. Ritter). V čele pak stojí tři příspěvky povahy syntetické, metodické a srovnávací (str. 9-71) z pera D. Gerharda, G. Birtsche a G. Oestreichera. Zvláštní pozornost je tu věnována jednak mezinárodním

souvislostem, jednak návazností mezi sněmy posledního období feudálního a epochy kapitalismu, jak to bylo ostatně určeno pořadatelem sborníku a jak to vyjadřuje i titul knihy.

V mezinárodním úsilí o všestranné poznání stavovského sněmovnictví jako jednoho z kořenů moderního parlamentarismu zaujímá Gerhardův sborník velmi významné místo.

Vaněček

N. Hermann-Mascard, La censure des livres à Paris à la fin de l'ancien régime (1750-1789). Paris (P.U.F.) 1968, 147 stran in-8°

Kniha Nicole Hermann-Mascard o knižní cenзуře v Paříži v letech 1750-1789 vychází jako 15. svazek řady "Sciences historiques", tvořící součást edice "Travaux et recherches de la Faculté de Droit et des Sciences économiques de Paris." "Předmluvu" (str. V-VII) napsal prof. Jean Imbert.

Práce, zabývající se jednou z funkcí právní instituce cenzury za absolutismu, má několik částí:

Po úvodu (str. 1-2) následuje vstupní kapitola "Od cenzury náboženské k cenзуře královské" (str. 3-24), po ní kapitola I - Cenzura v XVIII. století a orgány pověřené jejím výkonem (str. 25-58), kap. II - Úprava obchodu knihami a jeho kontrola (str. 59-96) a kapitola III - Neúčinnost úpravy (reglementace) (str. 97-124). Po nich následuje závěr pod názvem "Úsilí o svobodu tisku - evropský jev" (str. 125-137) a konečně bibliografie (str. 139-144) pramenů (rukopisů i tisků) a hlavních prací o cenзуře.

Autorka, jak se naznačuje v předmluvě knihy, nekladla si dalekosáhlé cíle, ale pokusila se zaplnit jednu z mezer ve vědecké literatuře o problematice cenzury na konci "starého režimu".¹⁾ Zvolenou problematiku se snažila omezit věcně (na knižní cenзуru), místně (na Paříž) i časově (na posledních 39 let absolutní monarchie ve Francii). Povaha námětu si vynutila jisté překročení tohoto rámce. Svědčí o tom zejména nejen vstupní kapitola, ale i kapitola II. a závěr práce. Toto vybočení však nebylo věci na škodu. Přispělo naopak k širšímu objasnění otázky, přitažlivé i pro čtenáře 2. poloviny XX. století.

Balík

¹⁾ Otázkou cenzury na konci XVIII. století se zabývá i pozoruhodný článek Madeleine C e r f, La censure royale à la fin du XVIIIe siècle. Collections, 9/1967, str. 2-27.

Claude Soule, Les états généraux de France (1302-1789), Heule (Belgie), vydavatelství UGA, 1968, 259 str.

Tato výtečná monografie, vydaná zároveň jako 35. svazek studií předložených Mezinárodní komisi pro dějiny stavovských shromáždění (Předmluvu k ní napsal P.C.Timbal), se zabývá ústředním reprezentačním orgánem francouzského stavovství z nejrůznějších aspektů. Vedle striktně právněhistorického pohledu institucionálního, který převládá, je tu podstatně zastoupen pohled historický (vznik, vývoj a zánik generálních stavů ve Francii), dále pohled srovnávací a konečně i pohled ideologicko-historický, sledující zvláště, jak se instituce generálních stavů jevíly teoretikům státu a práva v období absolutismu.

Po stránce institucionální zaujmou čtenáře zvláště partie věnované dějinám imperativního poslanceckého mandátu (str. 59-89) a systému povolování daní stavy; po stránce komparativní zejména stránky zabývající se španělskými kortesy, anglickým parlamentem a generálními stavy nizozemskými (str. 111-162). Právněhistoricky mimořádně důležitá je kapitola objasňující krizi "starého režimu" a osvětlující zánik stavovského parlamentarismu na počátku revoluce 1789.

Mezi přílohami, vesměs velmi instruktivními, je i statistický přehled počtu poslanců na "generálních stavech" z jednotlivých oblastí Francie v letech 1576-1588 a 1614.

Vaněček

Leslaw Pauli, Austriacki kodeks karny z r. 1803 w wolnym mieście Krakowie. Krakow 1968, 112 pp. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

První část práce objasňuje místo rakouského trestního zákoníku v právním řádu svobodného města Krakova, druhá část sleduje jeho aplikaci v soudní praxi. Rakouský zákoník byl v Krakově modifikován novelou z 26. července 1810, když se město stalo přechodně součástí napoleonského velkovévodství varšavského. Pro nás má největší význam obecná charakteristika zákoníku a rozbor judikatury. Ten by mohl poskytnout látku k srovnání, kdybychom měli komparabilní rozbor aplikace trestního zákoníka z r. 1803 u nás. V přílohách jsou otištěny ukázky rozsudků a jiné dokumenty z praxe. Následovat bude druhý díl, věnovaný zvláštní části trestního zákoníka, a závěrečným úvahám. Již nyní je však zřejmé, že autor hodnotí působení zákoníku z r. 1803 kladně.

Klabouch

Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848 - Acta facultatis juridicae Universitatis Comeniaenae, Bratislava 1968, S. 386

Mezinárodní symposium, věnované na podzim r. 1966 dějinám právního vzdělání na Slovensku a v Uhrách, soustředilo řadu významných historiků práva ze sedmi států, kteří nyní v řadě statí předkládají výsledky svého studia obtížné otázky. Není možné v pouhé anotaci zachytit všechny články a hodnotit jejich přínos; k tomu by nepostačila ani velmi obsáhlá recenze. Je možno jen přehledně konstatovat, že většina příspěvků přináší výsledky velmi cenné, které se týkají především otázek právního studia, některých osobností či vývoje vědních oborů, převážnou většinou v období 18. a první poloviny 19. století. Starší vývoj je zachycen jen poměrně malou částí studií. Soustředění na různé jednotlivé otázky nedovolilo shrnout výsledky v jednotící linii, což bolestně pocítí zejména historikové právních ideologií a právního myšlení, které přece jen mělo v rámci tematu být ještě více zdůrazněno. Nicméně ani dosažené výsledky nelze podceňovat, neboť v nich bude příští znalec čerpat podstatnou část poznatků pro svou práci. Je třeba ocenit, že se odbornému zájemci dostává zde do rukou soubor statí, které přinášejí nesmírné množství jednotlivých poznatků, statistických údajů či životopisných dat, jejichž další využití se přímo nabízí k pokračování v práci na řadě problémů. Lze vyslovit nejen přání, aby podnětný sborník vyvolal zájem o pokračování ve studiu, nýbrž též naději, že podobná tematika se stane předmětem soustředěného zkoumání i v českých zemích.

Kejř

Ion Vintu - Dragos Rusu, Le développement de la pensée juridique en Roumanie, in: Revue Roumaine des Sciences Sociales - Série des Sciences Juridiques 11/1967, s. 3-24

Studie, vzniklá ke stému výročí založení Rumunské literární společnosti, předchůdkyně dnešní RAV, v roce 1866, podává přehled vývoje rumunského právníctví od jeho počátků v 15. století. Období osvícenství a přirozeného práva (v Rumunsku poněkud opožděné) přináší počátky přesné právní terminologie, vědecké literatury a výuky. Liberální ideje v období revoluce r. 1848 vycházejí hlavně ze Sedmihrajska. V období sjednocení Rumunska Alexandrem Cuzou charakterizuje rumunské právníctví unifikační a legislativní úsilí. Teprve v druhé polovině 19. století se vyvíjí rumunská právní věda v plném slova smyslu, vznikají od-

borné společnosti a časopisy. Po světové válce dochází k ideové stagnaci. Jsou charakterizováni význační představitelé rumunské jurisprudence v jednotlivých oborech. Druhá část práce je věnována vývoji rumunské právní vědy od r. 1944 na socialistických základech.

Klabouch

Z polskich studiów slawistycznych, seria 3. Historica, redaktori prof. J. Bardach a prof. G. Labuda, Warszawa 1968, 300 str.

Slavistická komisia Výboru pre historické vedy PAN vydala poľské príspevky pre VI. medzinárodný kongres slavistov v Prahe z februára 1968. Je to už druhá publikácia z tohto odboru; prvá obsahovala poľské práce prednesené na V. kongrese slavistov v Sofii r. 1963. Zborník obsahuje práce 21 autorov dotýkajúce sa problémov historicko-slavistických od najstarších čias až do prítomnosti. V celosti odráža zborník hlboké korene slavianskej idey v poľskej spoločnosti. Uverejnené práce sú zaujímavé pre všetkých slavistov bez ohľadu na národnosť a špecializáciu a vzbudzujú záujem o spoluprácu medzi slavistami rôznych záujmových okruhov na platforme potreby kolektívne riešiť interdisciplinárne problémy.

Pozornosť československých právnych historikov vzbudzuje väčšina príspevkov. Spomeniem len niektoré. Terminologické jazykovedné historicko-porovnávacia štúdia J. Bardacha sa zaoberá významom a zmenou výrazu "Smerd", t. j. slobodného kniežackého roľníka. Štúdia R. Hecka o česko-poľských politických vzťahoch v stredoveku z hľadiska úlohy slovanskej solidarity. W. Urban sleduje úlohu Moravy v rozvoji stredoeurópskeho antitrinitarizmu. Štúdia M. Tanty sa zaoberá problémom slovanskej solidarity v habsburskej monarchii v šesťdesiatych rokoch 19. st. Veľmi zaujímavá je štúdia Wl. Sobociňského o problematice slovan-ských právnych dejín 19. storočia, v ktorej sa zaoberá aj prácami Kadleca, Stiebera, Rauschera, Baxu. Profesor Kozmiński analyzuje národné povedomie Slovanov v "svätoštefanskej korune" na prelome 19. a 20. st. Dr. Batowski píše o neoslavizme a o poľsko-ruských a poľsko-českých vzťahoch pred prvou svetovou vojnou. Dr. M. Turlejska sa zaoberá plánmi poľsko-československej konfederácie v r. 1940-1942. A. J. Pawłowicz s problematikou a činnosťou Vseslovanského komitétu v Moskve počas druhej svetovej vojny.

Vietor

Stanislaw Salmonowicz, Janusz Szwaja, Stanislaw Waltoś: Pitaval Krakowski. Wydawnictwo Literackie, Krakow 1968. 486 pp.

Kniha, která náleží stejně krásné literatuře, jako vědeckému písemnictví, zaslouhuje rozhodně zmínky v tomto časopise. Je rozdělena do dvou částí, z nichž první je věnována epoše feudalismu, druhá kapitalistické éře. Těžiště je v této druhé části, kde je literárně vysoce hodnotnou formou probrána kronika procesů, které vzrušily město v 19. a 20. století. Všechny případy jsou rekonstruovány na základě soudních akt, zpráv tisku i memoárové literatury. Vedle dramaticky vyličeného skutkového děje a procesního řízení podávají autoři nevtíravě i materiálněprávní a procesní zhodnocení jednotlivých případů a posouzení konečného rozhodnutí soudu. Události jsou zapojeny do kulturněhistorických souvislostí, a není zanedbáno nic, co může ukázat, čím byl ten který proces typický i pro dobové sociální a politické poměry. Kniha podle mého názoru převyšuje známou českou práci E.E. Kische. Dobrá dokumentace je umožněna mimo jiné i tím, že se autoři mohou v rozsáhlém měřítku opřít o memoárové záznamy polských praktiků, soudců, advokátů i právníků, které u nás, pokud mi známo, prakticky neexistují, ale v Polsku se v posledních desetiletích hojně tisknou.

Klabouch

Gh. Gilescu, Istoria Gindirii Politice - Juridice I. Bucuresti 1968, 285 pp.

První část tištěné rumunské učebnice dějin politických a právních učení, které sahá až do doby vzniku marxismu, vykazuje již vysoký stupeň zpracovanosti a promyšlenosti předmětu. Mezi učebnicemi, dosud k tomuto předmětu publikovanými v socialistických státech, zaujímá nesporně čestné místo. Gilescu v úvodu definuje předmět a metodu oboru, a zabývá se otázkami periodizace. Materiálně má výklad stejně široký záběr, jako poslední sovětská učebnice: probírá učení a ideologie orientálních despocií, antického Řecka a Říma, západní Evropy v období vzniku a rozvoje feudalismu i ideologie mimoevropských, zejména asijských civilizací na feudální bázi. Na rozdíl od jiných učebnic je přirozeně věnována samostatná pozornost vývoji politických a právních učení v Rumunsku a na Balkáně vůbec až do periody revoluce v r.1848. Kniha končí výkladem německé klasické filosofie a buržoazní ideologie v západní Evropě v době rozvoje a konsolidace kapitalismu. K českým poměrům se obrací dvakrát: poprvé při výkladu husitství v rámci stře-

dověkých kacířských protifeudálních ideologií (hlavní rysy výkladu jsou zpracovány podle Engelsovy práce o Německé selské válce), podruhé při výkladu osvícenství a radikální demokracie (zde čerpá ze sovětských pramenů). Zmínky zasluhuje účelné, vyvážené členění výkladu, a zřejmě zdařilý výběr typických fakt a souvislostí. Kniha by si zasloužila hlubšího rozboru, kdyby tomu nebránily jazykové potíže. V každém případě jde o závažný příspěvek k dějinám politických a právních učení v literatuře socialistických zemí.

Klabouch

Victor L. Tapié, Monarchie et peuples du Danube, Paříž (Fayard), 1969, 494 str.

Nová kniha francouzského akademika náleží nesporně mezi nejdůležitější zahraniční publikace, v nichž se pojednává o našich novověkých dějinách (před r. 1918). Jde o celkovou syntézu dějin zemí kdysi habsburských, založenou na výborné znalosti pramenů a literatury, v neposlední řadě i českých. Po zásluze věnuje se tu pozornost zejména také příslušné vědecké a politické publicistice francouzské.

Mimořádný důraz je kladen na otázky politických a ústavních institucí, v tom - pokud jde o naši minulost - zvláště také na problematiku historického českého státního práva (droit d'État), tak živou mezi léty 1848-1918. Autorův zájem se přitom soustřeďuje na oficiální politiku, ať již jde o české sněmy a jejich aristokratické představitelce či o pozdější vedoucí osobnosti české buržoazní éry z kruhů měšťanských i šlechtických. V komplikovaných historických dějích vyzvedává se v této Tapiéově knize spíše vše, co habsburskou říši spojovalo než to, co jednotlivé její součásti od sebe historicky i jinak oddělovalo. V tom je také, myslím, slabá stránka celkové koncepce knihy, ve které lidové národně osvobozené hnutí, nezadržitelně habsburskou říši rozleptávající, ustupují do pozadí a stará podunajská monarchie jeví se v pohledu poněkud nostalgickým jako jev historicky kladný a nikoli jako "žalář národů", jakým skutečně byla.

Veněček

Leonard Bianchi, Československá republika ako buržoáznodemokratický štát (historicko-právny pohľad na roky 1918-1938), Právnické štúdie, XVI-3, Bratislava 1968, str. 500 - 545

Studie Bianchiho je příspěvkem právního historika k 50. výročí vzniku Československé republiky. Líčí její vývoj od prvních ústavních

aktů, kterými byla právně konstituována, přes Prozatímní ústavu a ústavu z r. 1920 k vybudování systému mocenských orgánů, právního řádu a jeho celkového vývoje s přihlédnutím k právnímu dualismu mezi zeměmi českými a Slovenskem. Studie končí okupací Československa a zřízením protektorátu Čechy a Morava a vyhlášením Slovenského státu.

Na malé ploše, v téměř encyklopedické podobě, s maximální stručností a věcně se podařilo autorovi zdařile vystihnout základní otázky vývoje státu a práva u nás mezi dvěma světovými válkami. Za zvláště cenné považují partie o vývoji správy a samosprávy, které navazují na starší monografie autora. Při výkladu o "realizaci" župního zákona by snad bylo možno dodat, že hlavním důvodem, proč nebyl realizován také v českých zemích, byla obava, že by vznikly i župy s čistě německým charakterem, jako základ separatistických a protičeskoslovenských tendencí německé menšiny v českém a moravském pohraničí.

Malý

Kóvágó László, Internacionalisták a Tanácsköztársaságért, Budapest, 1969, 160 str. a ilustrácie

Medzi veľkým počtom publikácií dohotovených k 50. výročiu vzniku Maďarskej republiky rád je aj knižka L. Kóvágó, ktoré sa zaoberá medzi iným aj činnosťou českých a slovenských revolucionárov v Maďarsku r. 1919, a preto je zaujímavá aj pre našu historiografiu. Základom knižky písanej pre širšiu verejnosť je štúdia autora - "Internacionalisti v Maďarskej republike rád" - uverejnená r. 1967 v zborníku Veľký október a revolúcia v Maďarsku.

Autor rozoberá vznik Federácie zahraničných skupín pri VKSb v Moskve (vrátane československej skupiny dňa 3. 6. 1918) a ich úlohu: pripraviť a uskutočňovať organizácie komunistických strán a rozmach revolučného hnutia vo svojich krajinách. V ďalšom vysvetľuje príčinu tej skutočnosti, že komunistické skupiny v nástupníckych štátoch vysielali svojich zástupcov do Budapešti ako do centra revolučného hnutia v stredovýchodnej Európe r. 1919.

Jadrom práce je založenie a činnosť Medzinárodnej socialisticko-komunistickej federácie v Budapešti, ktorá vznikla hneď po vyhlásení Maďarskej republiky rád a jej 15 sekcií. Podľa autora bola to organizácia Komunistickej strany Maďarska a nie III. internacionály, ako sa spravidla traduje. Táto okolnosť čaká ešte na bližšie vysvetlenie.

Podrobne sa zaoberá autor činnosťou československej sekcie a jej vzťahom k Slovenskej republike rád ako i kontaktom československej sekcie a Múnovej skupiny na Kladne. Prináša nové fakty aj ohľadne učas-

ti slovenských a českých dobrovoľníkov v medzinárodných brigádach maďarskej ČA.

Vietor

A 600 éves jogi felsőoktatás történetéből 1367 - 1967. Studia iuridica auctoritate universitatis Pécs publicata, Pécs 1968, 164 str.

V zborníku Právnickej fakulty univerzity v Pátkostolí uverejnil sa pod redakciou prof. A. Csizmadiu časť materiálu konferencie o dejinách univerzity v Pécsi z 12. 10. 1967. Uverejnené štúdie doplňujú obsah jubilejných štúdií z r. 1967.

Úvodná štúdia Št. Borosa zaoberá sa pokusmi o reštitúcie univerzity v Pécsi založenej r. 1367 až do posledného negatívneho rozhodnutia z r. 1947. Predmetom štúdie prof. J. Bónisa je "Capella regia" a zakladanie univerzity v Pécsi. Dokazuje, že úlohu univerzity v Pátkostolí bolo školiť diplomatov "kráľovskej kaplnky" namiesto Bologni a Padovy a to má byť aj príčinou rýchleho zániku školy. Profesor Csizmadi sa zaoberá s výukou práva na Akadémii v Pécsi na konci feudalizmu v rokoch 1685-1802 a 1831-1849. M. Fényes rozoberá výuku domáceho práva na tejto akadémii v r. 1798 a nasledujúcich rokoch. Dr. V. Fläschen-dränger (Lipsko) referoval o reformácii na univerzitách v Nemecku. Považuje ich za školy, ktoré spojili dedičstvo humanizmu s reformáciou a postúpili na cestu k ranému osvietenstvu. Profesor P. Horváth sa zaoberá vývojom univerzity v Budapešti. Dr. G. Kopas referoval o vysokej škole Unitaristov v 16. a 17. st. Dr. L. Mezey sa zaoberal problémom školenia právnikov na konci stredoveku, keď Uhorsko ostalo bez vysokej školy. Podľa autora bol to "domus procediatum" a "clericus chori" vierohodných miest. Dr. E. Petrovich rozoberá pramene vzťahujúce sa na stredoveké univerzity v Uhorsku, prof. K. Rebro hovoril o živote a pedagogickej činnosti profesora Academie Istropolitany Johanna Gattusa. Dr. Ruzsás podal ďalší príspevok z dejín univerzity. Zaujímavý je príspevok J. Székelya o mieste univerzít v Pécsi a na Budine v radoch európskych stredovekých univerzít. Dr. Tóth referuje o pramenných problémoch maďarských univerzitných dejín. Významný je príspevok prof. Vetulániho (Krakow) z problematiky výchovy právnikov na stredovekých univerzitách. Posledný príspevok dr. O. Vargyoiho sa zaoberá obnovením a činnosťou Právnickej akadémie v Pécsi v r. 1865-1867. Uverejnené referáty súhrnne tvoria významný príspevok k dejinám univerzít v Uhorsku.

Vietor

**Sergij Vilfan, Rechtsgeschichte der Slowenen, Leykam - Verlag Graz
1968, 242 strán**

Autor poníma právne dejiny Slovincov ako skúmanie vývoja a spojitostí príčin, ktoré pôsobili na právne predpisy a právnu prax na území etnicky obývanom Slovincami. Táto koncepcia je pozoruhodná najmä pre národy, ktoré podobne ako Slovinci, nemali po tisícročie svoj vlastný štátny útvar.

Ide o systém dejín práva (neobsahuje dejiny štátu) hlavne v období feudalizmu (str.26-228). Obdobiu kapitalizmu sa venuje len málo pozornosti (str.229-238). Spracovanie obdobia feudalizmu je dôkladné a delí sa na ranný feudalizmus, na podrobný rozbor feudálneho súkromného, trestného a procesného práva v období stredoveku a na vývoj právnej sústavy k centralizovanému absolutistickému štátu.

Knižka nie je prekladom, ale novým, skráteným a podstatne prepracovaným vydaním diela Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavijske vydanaj r.1961 Slovenskou Maticou v Ljubljani.

Bianchi

J. Godechot, Les Institutions de la France sous la Révolution et l'Empire. Předmluva L. Halphen. 2. přehlédnuté a rozšířené vydání. Paříž, P.U.F. (Sbírka „Histoire des Institutions“), 1968, stran 789

Jak je patrno už z bibliografických údajů, jde o druhé, revidované a rozšířené vydání knihy, která vyšla poprvé r. 1951.

Halphenova předmluva, koncipovaná původně jako předmluva k celé sbírce "Histoire des Institutions", je pouhým přetiskem z prvního vydání knihy.

Objemné dílo je rozděleno s přihlédnutím k periodizaci zkoumaného období do pěti knih: 1.kniha - ZÁKLADY (Fondements), 2.kniha - ÚSTAVNÍ MONARCHIE (Monarchie constitutionnelle), 3.kniha - REVOLUČNÍ VLÁDA (Gouvernement révolutionnaire), 4.kniha - BURŽOAZNÍ REPUBLIKA (République bourgeoise), 5.kniha - VOJENSKÁ DIKTATURA (Dictature militaire).

První kniha, sloužící jako velmi instruktivní úvod k celé problematice, se zabývá jednak předrevolučními ideologickými proudy a pokusy o reformu absolutní monarchie, jednak Prohlášením práv člověka a občana z r.1789.

Ostatní knihy, zachovávající v mezích možností, daných látkou, jednotné uspořádání, zabývají se ústavami a politickými institucemi,

po nich následuje výklad o institucích správních, vojenských, soudních, finančních, ekonomických a sociálních.

I když práce zachovává v zásadě původní uspořádání, autor ji obohatil o 4 nové hlavy, věnované institucím vojenským (armáda, loďstvo) za ústavní monarchie (kniha II, hl.IV), za revoluční vlády (kn.III,hl.V), za Direktorie (kn.IV,hl.IV) a za Napoleonovy vlády (kn.V,hl.IV). Tím Godechot doplnil své dílo o ony části, které původně v I.vydání (po dohodě s redaktorem L.Halphenem) vynechal, což, jak už v r.1951 napsal G. Lefebvre v ANNALES HISTORIQUES DE LA RÉVOLUTION FRANCAISE, "vedlo přinejmenším k pochybnostem".

Nové vydání knihy není jen vydáním rozšířeným, ale i revidovaným, a to z hlediska nejnovějších vědeckých poznatků na všech úsecích, jimiž se autor zabývá.

Kniha má rozsáhlý rejstřík, spojující v jedno rejstříky jmenný, místní a věcný, a bohatou bibliografii, zahrnující jednak nejnovější literaturu (francouzskou a cizí), jednak nejzávažnější práce starší (převážně francouzské). Bibliografie netvoří samostatnou izolovanou část knihy. Bibliografické údaje jsou připojeny k jednotlivým paragrafům, což značně usnadňuje práci čtenáři. Do bibliografické části jsou zahrnuty i údaje o tom, v jakých archívech lze najít potřebné prameny, a podněty či hlavní směry dalšího bádání.

Přílohu knihy tvoří 3 mapy a srovnávací tabulka gregoriánského a republikánského kalendáře.

Jako celek, nejen svou problematikou, ale i uspořádáním představuje Godechotova kniha "Les Institutions de la France sous la Révolution et l'Empire" dílo, jehož nedostatek na knihkupeckých pultech i v knihovných pociťovali nejen studenti, ale i ostatní zájemci o dějiny právních institucí za Velké francouzské buržoazní revoluce a I.císařství ve Francii

Balík

Concile oecuménique Vatican II. Documents Conciliaires. Paris (Éditions du Centurion), 1965-66. 6 svazků in-8°

Jde o vydání koncilových dokumentů, obsahující francouzské překlady dokumentů, přijatých na II.vatikánském koncilu, a projevy papežů Jana XXIII. a Pavla VI. během koncilu.

Dokumenty, přijaté koncilem, byly přeloženy a komentovány buď jednotlivci (v některých případech příslušníky vysokého duchovenstva) nebo skupinami překladatelů, pracujících v rámci různých církevních institucí (např. Sekretariátu koncilové komise řeholníků atd.).

První část souboru, zahrnující téměř 5 ze šesti knih souboru, obsahuje na dvacet konstitucí, dekretů atd. Chtěl bych z nich uvést alespoň některé, a to:

1) pastýřskou konstituci Pavla VI. "GAUDIUM ET SPES" ze 7. prosince 1965 (svazek III., str. 26-246), řešící klíčovou politickou otázku úlohy a postavení církve v rozděleném a rozporném světě 2. poloviny XX. století.

2) dekret Pavla VI. "DIGNITATIS HUMANAE" ze 7. prosince 1965 (svazek III., str. 351-371), zabývající se i právněhistoricky významnou otázkou svobody svědomí, kterou pařížští komunardi už před sto lety právem označili za "prvou ze svobod" (dekret Pařížské komuny z 2. dubna 1870 o rozluce státu a církve),

3) dekret Pavla VI. "NOSTRA AETATE" z 28. října 1965 (svazek II., str. 212-219) o vztazích mezi církví a nekřesťanskými náboženstvími, dotýkající se mimo jiné i otázky náboženské a rasové snášlivosti, a konečně

4) dekret Pavla VI. "INTER MIRITICA" ze 4. prosince 1963 (svazek III., str. 393-407), formulující postoj církve k hromadným sádelovacím prostředkům, o jejichž rostoucí politické roli (ať už kladné či záporné) v moderní společnosti nelze pochybovat.

Jak už pouhý výběr ukazuje, II. Vatikánský koncil se snažil vyrovnat nejen se specifickými otázkami církve, ale i s nejpálčivějšími otázkami soudobé společnosti.

Druhá část souboru, tvořená závěrem V. a VI. svazkem, obsahuje projevy papežů.

Dokumenty v obou částech souboru jsou doplněny komentáři a rejstříky.

Balík

F. Ponteuil, Les Institutions de la France de 1814 à 1870. Paris (P.U.F.), 1966, stran 489 in-8°

Rozsáhlá práce, tvořící součást edice "Histoire des Institutions", navazuje časovým vymezením na Godechotovu knihu "Les Institutions de la France sous la Révolution et l'Empire".

Z krátké předmluvy (str. VII-VIII) je patrné, že cílem práce je podat právněhistorický rozbor institucí daného období, t.j. legitimní monarchie, červencové monarchie, druhé republiky a druhého císařství, tedy období, které snad ve srovnání s Velkou francouzskou buržoazní

revolucí a I. císařstvím ustupuje poněkud do pozadí, ale jehož význam nelze podceňovat.

Po předmluvě následují 4 "knihy": legitimní monarchie (1815-1830) - str.3-138; Červencová monarchie (1820-1848) - str.139-266; Druhá republika (1848-1852) - str.267-351; Druhé císařství (1852-1870) - str.353-463.

Každá z knih se rozpadá do více kapitol, spojených s bibliografickou poznámkou.

Autorova pozornost se zaměřuje ve všech knihách v zásadě na politickou organizaci, správní organizaci, dále na instituce soudní, finanční, ekonomické a sociální. Mezi instituce sociální, či snad lépe společenské, zahrnuje mimo jiné také církev, university, tisk a divadlo. I když je vykládá z hlediska právněhistorického, je zřejmé, že jeho právněhistorická analýza dané epochy je širší, než je naše pojetí dějin státu a práva. Odpovídá to tradičnímu francouzskému chápání dějin institucí.

Balík

Sir W. Holdsworth, A History of English Law. Vyd. A.L. Goodhart a G.S. Hanbury. Úvodní studii napsal S.B. Chrimes. London, 1966, 16 svazků in-8°

Jde o nové, posmrtné vydání klasického díla anglického právního historika Sira Williama Holdswortha (+1945), pořízená péčí A.L. Goodharta a G.S. Hanburyho.

Dílo je rozděleno do 5 knih, tvořících celkem 16 svazků. Oproti starším vydáním má o 4 svazky méně. Sir Holdsworth uveřejnil za svého života 12 svazků, další čtyři byly pořízeny a vydány z jeho vědecké pozůstalosti. Jednotlivé knihy nejsou rovnoměrné.

I. kniha zahrnuje pouze svazek I, zabývající se dějinami soudní soustavy. Právě tento svazek byl podroben rozsáhlé revizi, postihující i seznam zákonů a soudních rozhodnutí. K svazku je navíc připojena rozsáhlá úvodní studie S.B. Chrimese, přinášející nejnovější poznatky o dané problematice.

II. kniha, pojednávající o anglosaském období do r.1066, je součástí II.svazku. Do něho patří také část III.knihy, věnované středověkému obecnému právu (období 1066-1485). Zbývající část III. knihy tvoří svazek III.

Nejrozsáhlejší částí díla je kniha IV. Tvoří ji svazky IV. až IX. Jejím námětem je "Obecné právo a jeho soupeři". Zahrnuje období 1485-1700.

V. kniha zachycuje časový úsek 1701 -1875. Patří do ní svazky X. -XVI. Pod názvem "Centuries of Settlement and Reform" se zabývá nejen vývojem práva do r. 1873-1875, ale i vývojem právního povolání (sv. XII) a čelnými anglickými právníky dané epochy.

Z nových, podle pozůstalosti zpracovaných svazků je nutno vyzvednout zejména svazek XIV., pojednávající o vzájemných vztazích parlamentu, vlády atd. Velice pozoruhodný je i svazek XVI., který se pomocí biografií předních anglických právníků snaží ukázat i sociální, politické a ekonomické pozadí doby.

Všechny svazky, jmenovitě I.-XIII., jsou doplněny bohatými přílohami, zahrnujícími kromě soupisů statutů a soudních rozhodnutí i nej-různější prameny.

Balík

Marxistische Beiträge zur Rechtsgeschichte. Wissenschaftliche Schriftenreihe der Humboldt-Universität zu Berlin, 1968, 236 str.

Vydavatelé - učitelé a vědečtí pracovníci Oddělení dějin státu a práva Humboldtovy university (W.Sellnow, H.Schröder O.Melzer a H.Kunt-schke) shromáždili v tomto sborníku kolem sebe spolupracovníky z SSSR (K.A.Sofroněnková), z Polska (A.Vetulani), z Maďarska (A.Czizmadia) a z ČSSR (V.Vaněček, J.Houser), aby podali alespoň částečný pohled na současnou právněhistorickou produkci v socialistických zemích. Vedle deseti původních prací, mezi nimiž zaujímají význačné místo zvláště obecně metodologické resp. filosofické (zde je zastoupen i nedávno zemřelý akademik A.Baumgarten) studie z SSSR a NDR, je tu i podnětný oddíl šesti recenzí novější právněhistorické literatury a vedle toho i soupis studentských vědeckých prací z berlínského právněhistorického semináře, zřejmě navazující na pedagogicky hluboce promyšlenou stať I. Melzerové "K studentskému bádání o dějinách státu a práva" (str. 196-207).

Svazek těchto "Marxistických příspěvků k právním dějinám" vhodně ilustruje a výrazně dokumentuje současné úsilí berlínské skupiny právních historiků o pevné ideové zakotvení právní historie v moderním systému společenských věd, ve vysokoškolské pedagogice a zejména také ve výchovném procesu na právnických fakultách.

Vaněček